

BONODA KEŞİDECİNİN TEMERRÜDÜ

-KARAR TAHLİLİ-

Server SÜLEYMANOV*

ÖZET: Vadesinde ödenmek için ibraz olunup da ödenmeyen bononun keşidecisinin, TTK:nun 637/2. maddesi gereğince, temerrüt tarihi olan vadeden itibaren faiz ödemekle yükümlüdür.

(6762 s.TTK. m. 592, 620, 624, 637/2, 690)

Mercii kararının müddeti içinde temyizen tetkikin alacaklı vekili tarafından istenmesi üzerine bu işle ilgili dosya mahallinden daireye 12.4.2000 tarihinde gönderilmiş olmakla okundu ve gereği görüşülüp düşünüldü.

Lehtar İbrahim, keşideci borçlu Mehmet hakkında 1.1.1997 tanzim ve 15.11.1997 vade tarihli 255.000.000.-TL'lik bono ile ilgili, kambiyo senetlerine mahsus haciz yolu ile takip yapmıştır.

Yasal süresi içerisinde borçlu mercii nezdinde yapmış olduğu itirazında; açık senet verdiğini tanzim ve vade tarihinin geçmişe dönük yazılarak bu tarihlere göre faizin fahiş istendiği, senet protesto edilmediğinden geçmişe dönük takipte istenilen 504.000.000.-TL. faizi kabul etmediğini, %95 ve aylık %25 talep edilen faiz oranını kabul etmediğini, asıl borca bir itirazları olmadığını açıklamıştır.

Mercii işlemiş faiz oranına ilişkin itirazın kabulüne, bono vadesinde protesto edilmediğinden bahisle takip tarihinden itibaren faiz talep edilebileceği gerekçesi ile borçlunun faize itirazının kabulüne karar vermiştir. Karar alacaklı vekiline temyiz olunmuştur.

TTK.nun 690. maddesi göndermesi ile bonolarda da uygulanması gereken TTK.nun 592. maddesi uyarınca açık bono düzenlenmesi mümkündür. Tamamen doldurulmamış bono tedavüle çıkarken anlaşmalara aykırı olarak doldurulduğu yazılı belge ile kanıtlanmadığı sürece, bono üzerinde yazılı vade, tanzim gibi tarihler gerçekliğini korur.

* Bakü Kafkas Üniversitesi, Özel Hukuk Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi

Muayyen bir günde ödenmek üzere düzenlenen bononun TTK.nun 620. maddesi gereği hamil tarafından ödenmek için keşideciye ibrazı zorunludur. Bononun vadesinde keşideciye ibrazı ile borçlu mütemerrit olur. Bononun anılan Kanun gereği vadesinde ibraz olunmadığı hallerde keşideci borçlu, TTK.nun 624. maddesi gereği masraf ve hasar hamile ait olmak üzere bono bedelini notere tevdi ederek borçtan kurtulur. Bunu yerine getirmeyen keşideci borçlunun vadesinde senedin ibraz olunmadığını, vadenin gerçeğe aykırı olarak doldurulduğunu merci nezdinde ileri sürmesine yasal olanak yoktur (HGK. 22.3.2000, 200/12-706-181).

Bu açıklamalar ışığında vadesinde ödenmek için ibraz olunup da ödenmeyen bono hamili TTK'nun 637/2. maddesi gereği temerrüt tarihi olan vadeden itibaren faiz istenebileceği düşünülmesizin mercii yazılı biçimde reeskont faizine ilişkin takibin iptali yerinde görülmemiştir.

Sonuç : alacaklı vekilinin temyiz itirazlarının kabulü ile mercii kararının yukarıda yazılı nedenlerle İİK. 366 ve HMUK.nun 428. maddeleri uyarınca (**BOZULMASINA**), 2.5.2000 gününde oybirliğiyle karar verildi¹.

YARGITAY KARARINA KONU TEŞKİL EDEN MESELE

Yargıtay'ın bu kararında ele alınan mesele: bono, vadesinde hamil tarafından ibraz edilmediği halde, keşideci - açık bono düzenlediğini ve vade tarihinin de hamil tarafından geçmişe dönük olarak yazıldığını iddia etmesine rağmen bonoda yazılı vade tarihinden itibaren temerrüt faizinden sorumlu olur mu?

Yerel mahkeme, bono vadesinde protesto edilmediğinden ancak takip tarihinden itibaren faiz talep edilebileceği yönünde karar vermiştir.

Merci kararının yasal süresi içerisinde temyizen tetkikini alacaklı vekilinin istemesi üzerine Yargıtay 12. Hukuk Dairesi bu meseleyi inceleyerek karara bağlamıştır.

YARGITAY KARARINDA GETİRİLEN ÇÖZÜM

Yargıtay, alacaklı vekilinin itirazını kabul ederek yerel mahkeme kararının bozulmasına oybirliğiyle karar vermiştir. Kararda kanun gereği açık bono düzenlenebileceğini ve böyle bir bononun hamili, vadesinde senet ibraz etmese dahi keşidecinin vade tarihinde bono bedelini notere tevdi etmesi gerektiği, aksi takdirde keşidecinin temerrüde düşeceği ve böylece vadeden itibaren temerrüt faizinden sorumlu olacağını belirtmiştir.

Bunlara gerekçe olarak :

a) Bono üzerinde yazılı vade ve tanzim gibi tarihler açık bono tedavüle çı-

¹ 12.HD. 2.5.2000,E. 2000/6247, K.2000/7201, YKD,C.26,S.12, s.1840-41

karken anlaşmalara aykırı olarak doldurulduğu yazılı belge ile kanıtlanmadığı sürece, gerçekliğini ve varlığını koruduğunu,

b) Bononun vadesinde ibraz olunmadığı hallerde keşideci borçlunun TTK.nun 624. maddesi gereği masraf ve hasar hamile ait olmak üzere bono bedelini notere tevdi etmekle borcundan kurtulabileceğini, bu gereği yerine getirmeyen keşideci borçlunun vadesinde senedin ödenmek üzere ibraz olunmadığını, vadenin gerçeğe aykırı olarak doldurulduğunu mercii nezdinde ileri sürülmesine yasal olanak bulunmadığını,

c) TTK.nun 637/2 maddesi, vadesinde ödenmek için ibraz olunup da ödenmeyen bono hamilinin temerrüt tarihi olan vadeden itibaren temerrüt faizi isteyebileceğini ifade etmiştir.

KARAR VE KARARDA ELE ALINAN KONU İLE İLGİLİ DEĞERLENDİRME

Yargıtay'ın vardığı sonuç ve dayandığı gerekçeler kanaatimizce tasvip edilemez. Şöyle ki, Yargıtay kararında yer verilen gerekçeler varılan sonucu doğrulamamakla birlikte kendi içinde de uyumlu değildir.

Biz aşağıda hem Yargıtay kararlarının eleştirisini yapacak, hem de konuya ilişkin ayrıca bir değerlendirmede bulunacağız.

1. Kararda ileri sürülen gerekçeler birbirleriyle uyumlu değildir:

Yargıtay kararında gerekçe olarak TTK.m.620 gereğince, bononun hamil tarafından ödenmek için ibrazının zorunlu olduğunu ve “bononun vadesinde keşideciye ibrazı ile borçlu”nun mütemerrit olacağı belirtilmiştir. Fakat hemen peşinden TTK.m. 624 hükmüne değinerek bononun vadesinde ibraz olunmadığı hallerde, keşideci borçlunun hasar ve masrafı hamile ait olmak üzere bono bedelini notere tevdi ile borçtan kurtulabileceğini, aksi takdirde - HGK kararına da atıf yaparak (22.3.2000,2000/12-706-181) - keşidecinin vadesinde senedin ödenmek üzere ibraz olunmadığını, vadenin gerçeğe aykırı olarak doldurulduğu yönündeki iddiaların mercii nezdinde ileri sürülmesine yasal olanak bulunmadığını açıklamıştır.

Görüldüğü gibi, belirtilmiş olan gerekçeler birbiri ile bağdaşmamaktadır. Şöyle ki, kararda keşideci borçlunun vadeden itibaren temerrüt faizinden sorumluluğunu esasen:

a) “muayyen bir günde ödenmek üzere düzenlenen bononun...hamil tarafından ödenmek için ibrazının zorunlu” olduğu ve “bononun vadesinde keşideciye ibrazı ile borçlunun mütemerrit” duruma düşeceği ve

b) TTK.m.624 gereği, “bononun...vadesinde ibraz olunmadığı hallerde keşideci borçlunun hasar ve masrafı hamile ait olmak üzere bono bedelini

notere tevdi ederek borcundan kurtulabileceğini, aksi takdirde “keşideci borçlunun vadesinde senedin ödenmek üzere ibraz olunmadığını ileri sürmesine yasal olanak” bulunmaması şeklinde (dolayısıyla da vade tarihinden itibaren temerrüt faizinden sorumlu bulunacağına) iki gerekçeyle izah edilmektedir .

Şimdi madem ki, bononun, hamil tarafından vadesinde ibrazı zorunludur ve keşideci borçlunun böyle bir **ibraz rağmen ödeme yapmazsa, vade tarihinden** itibaren mütemerrit olur, o zaman tabiatıyla böyle bir ibraz yapılmadığı takdirde keşideci borçlu vade tarihinden itibaren mütemerrit olmaz . Dolayısıyla da temerrüt faizinden de sorumlu olmaz. Oysa ki, kararda aynı zamanda hamil tarafından vadesinde ibraz yapılmadığı takdirde de keşideci borçlunun (bono bedelini notere tevdi etmezse) vade tarihinden itibaren mütemerrit olacağı ve dolayısıyla da temerrüt faizinden sorumlu bulunacağı belirtilmiştir. Görüldüğü gibi açıkça, bu iki görüş birbiriyle bağdaşmamaktadır. Çünkü hamil tarafından ibraz yapılmadığı halde de keşideci vade tarihinden itibaren mütemerrit olacaktır, o zaman “bononun vadesinde keşideciye ibrazı ile borçlu mütemerrit olur” şeklindeki bir düşüncenin pek anlamı kalmaz. Zira bu durumda ibrazın temerrüde düşürme bakımından hiçbir anlam ve fonksiyonu yoktur, salt vadenin gelmesiyle keşideci borçlu kendiliğinden temerrüde düşer.

2. Dayanılan gerekçeler varılan sonucu doğrulamamaktadır:

Şöyle ki, karara konu teşkil eden uyuşmazlık konusu olayda, hamil bonoyu vadesinde ibraz etmemiştir. Kararda da önce bononun hamil tarafından ibrazının zorunlu olduğu ve bononun vadesinde ibrazı ile borçlunun mütemerrit olacağı belirtilmiştir. Fakat bunu ifade ettikten sonra Yargıtay, hamil tarafından bononun vadesinde ibraz olunmadığı durumlarda keşideci borçlunun TTK.m.624 uyarınca hasar ve masrafı hamile ait olmak üzere bono bedelini notere tevdi etmekle borcundan kurtulabileceğini, fakat böyle davranmayan keşideci borçlunun vadesinde senedin ödenmek üzere ibraz olunmadığını ileri sürmesine yasal olanak bulunmadığını ifade etmiştir. Yani hamil tarafından ödenmek üzere bono ibraz edilmese dahi keşideci borçlu vade tarihinden itibaren kendisinden talep edilen temerrüt faizinden (söz konusu faize itiraz edememesi hasebiyle) sorumlu olacağı belirtilmiştir.

Nihayet sonuçta ise, karara konu teşkil eden uyuşmazlık konusu olayda hamil vadesinde bonoyu ödenmek üzere ibraz etmediği halde, vadesinde ödenmek için ibraz olunup da ödenmeyen bono hamilinin TTK.m.637/2 gereğince vade tarihinden itibaren temerrüt faizini isteyebileceği belirtilerek, keşideci borçlunun temerrüt faizinden sorumlu bulunduğu sonucuna varılmıştır.

Görüldüğü gibi Yargıtay, vermiş olduğu kararında önce ibraz üzerine keşideci borçlunun mütemerrit olacağını açıklamış, daha sonra (dolaylı bir ifade tarzıyla) ibraz yapılsa da bono keşidecinin vadeden itibaren temerrüt faizinden sorumlu bulunacağını ifade etmiş ve **en sonda da bu açıklamalara dayanarak vadesinde ödenmek için ibraz olunup da ödenmeyen bono hamilinin vade-**

den itibaren temerrüt faizini isteyebileceğini (TTK.m. 637/2) belirterek, uyuşmazlık konusu olayda (söz konusu olayda keşideciye böyle bir ibrazın yapılmamış olmasına rağmen) keşideci borçluyu temerrüt faizinden sorumlu tutmuştur. Böylece sonuçta, Yargıtay uyuşmazlık konusu olayda, bono, hamil tarafından vadesinde ödenmek için ibraz edilmediği halde, sanki böyle bir ibraz yapılmış gibi sonuca gitmiş ve buna göre de keşideci borçluyu vadeden itibaren temerrüt faizinden sorumlu tutmuştur. Bu tarz bir yaklaşımın ise, çelişkili olduğu, gerçekçi, adil ve ikna edici olmadığı aşikardır.

KONUVA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME

Genel Olarak Kambiyo Senetlerinin Ödenmesinde Temerrüt.

Poliçe ve Bonoda

Poliçe hamilinin müracaat veya rücu yoluyla isteyebileceği meblağı oluşturan kalemlerin hepsi TTK.nun 637. maddesinde sınırlayıcı bir biçimde gösterilmiştir. Bu kalemler arasında “vadenin gelmesinden itibaren işleyecek %10 faiz” de yer almaktadır.

Poliçe bedelini ödeyen müracaat borçlusunun kendisinden önce gelen poliçe borçlularından isteyebileceği meblağı oluşturan kalemler de, TTK.nun 638. maddesinde sınırlayıcı bir biçimde tek-tek belirtilmiş ve söz konusu kalemler arasında ödeme tarihinden itibaren bu meblağın (ödenilmiş olan meblağın) %10 faizi de belirtilmiştir.

Burada bir şeyi de belirtelim ki, gerek hamilin gerek ödeyen müracaat borçlusunun isteyebileceği kalemlerin hepsi, doğrudan doğruya asıl borçlu sıfatıyla poliçeyi kabul eden veya bonoyu düzenleyen kişiden (yani keşideciden) de istenebilir.

Çekte

TTK.m.722’de poliçe hükümlerine paralel bir düzenleme ile çek hamilinin müracaat yoluyla isteyebileceği meblağı oluşturan kalemler de sınırlayıcı bir şekilde tek tek belirtilmiş ve bunlar arasında “ibraz gününden itibaren %10 faiz”de gösterilmiş bulunmaktadır.

Çek bedelini ödeyen müracaat borçlusunun kendisinden önce gelen çek borçlularından isteyebileceği kalemler TTK.m.730/13’de yapılan atıf dolayısıyla poliçedeki durumla aynıyet arz etmektedir. Yani TTK.nun 638. maddesi, “poliçe” sözcüğü yerine “çek” sözcüğü konulmak suretiyle çek hakkında da uygulanabilir. Dolayısıyla da çek bedelini ödeyen müracaat borçlusunu oluşturan kalemler arasında ödeme tarihinden itibaren ödediği meblağın %10 faizi de yer almaktadır.

Görüldüğü gibi, işlemeye başlayacağı tarih farklı olsa da, müracaat hakkının kapsamı ile ilgili düzenlemelerin hepsinde oranı değişmeyen bir faiz gösterilmektedir. Poliçe ve bono hamili vadeden itibaren ; çek hamili ibraz gününden itibaren; poliçe veya bono yahut da çek bedelini ödeyen müracaat borçlusu, ödeme tarihinden itibaren %10 faiz isteyebilir. TTK'da adı konmamış olmakla birlikte; niteliği itibarıyla bu faizin kanuni temerrüt faizi olduğu hususunda uygulamada² ve doktrinde³ görüş birliği vardır.

Bilindiği üzere, temerrüt faizinin oranı ticari olan ve olmayan işlere göre BK.m.103 ve TTK.m.9 ile belirlenmişti⁴. Kanuni Faiz ve Temerrüt Faizine İlişkin 4.12.1984 tarihli ve 3095 sayılı Kanun bunların yerine yeni esaslar getirmiştir. Buna göre, temerrüt faizi oranı, kural olarak, yıllık %30'dur. Gene aynı kanun, kanunda öngörülen oranı Bakanlar Kurulunun ekonomik şartları dikkate alarak bu oranın %80'e kadar artırılabilmesi veya eksiltilebilmesi yetkisini de kabul etmiştir (3095 sayılı K.m.1/f.2 ve m.2/f.2). Bakanlar Kurulu da bu yetkisini kullanarak ticari işlerde temerrüt faizi oranını senelik %65'e çıkarmıştır. Dolayısıyla da, kambiyo senetlerinde de %10 oranındaki kanuni temerrüt faizi %65'e çıkarılmış bulunmaktadır. Bu konuda da esasen herhangi bir görüş ayrılığı bulunmamaktadır⁵.

Poliçe ve Bono Hamilinin Müracaat Hakkı Kapsamındaki Temerrüt Faizinin Başlangıcı

Poliçe ve bono hamilinin “vadenin gelmesinden itibaren işleyecek %10 faiz” isteyebileceği hükmü (637/2, 690/I), iki olasılık bakımından a) söz konusu senetlerin vadeden önce ve b) vadeden sonra ibrazı durumlarında temerrüt faizinin başlangıcı bakımından tartışmalara neden olmaktadır.

Yargıtay kararına konu teşkil eden olayı göz önünde bulundurduğumuz için biz aşağıda sadece “vadeden sonra ibraz” durumu üzerinde durmaya çalışacağız.

² İİD, 13.6.1967, E.5855, K.5959 (RKD, 1967, II/2, s. 270); TD, 18.3.1971, E. 570, K. 2103 (Eriş, C. II, s.472, no.865); 11. HD, 22.6.1984, E. 2557, K. 3639 (Başbuğoğlu, C. II, s. 2046 vd; ayrıca Reisoğlu, VII. Sempozyum,s.19 vd); 17.6.1986, E. 86/3468, K. 86/3598 (Başbuğoğlu, C.I, s. 863 no. 937); 11.HD, 1.10.1991, E.5995, K. 4954 (Eriş, C. I, s. 151 vd no.78); 19.11.1991, E. 1990/4233, K. 1991/6174 (Yasa 1992, s.150); 27.12.1991, E. 5504, K. 6907 (YKD 1992, s. 230).

³ Poroy/Tekinalp, s.197; İmregün, s.566; Domaniç, s.261 vd,445 vd; Karayalçın, TS, s.177, 189 vd+dn.4, 192+dn.12; Bozer, s. 106,107; Tekil, s.156; Başbuğoğlu, C.I, s.829,862.0,632

⁴ BK.m.103'e göre temerrüt faizi oranı %5, TTK.m.9/2'ye göre ise temerrüt faizi oranı %10 idi.

⁵ Poroy/Tekinalp, s.197; İmregün, s.567; Bozer, s.107 dn.38; Reisoğlu,VIII. Sempozyum, s.20; 11. HD, 13.9.1988, E. 530, K.4966 (Batider, C. XIV, S.3, s.123-124); 27.12.1991, E. 5504, K. 6907 (YKD, C.18, S. 2, s. 229-230).

Bilindiği üzere,- ister tarafların iradesi, isterse kanun hükmü ile belli olsun-, söz konusu olacak ifa yerleri bakımından verme borçları, doktrinde , “aranılacak borçlar”, “götürülecek borçlar” ve “gönderilecek borçlar” olmak üzere üçlü bir ayrıma tabi tutulmaktadır⁶.

Poliçe ve bono borcunun da bu bakımdan “aranılacak borç” olduğu tereddüt-süz kabul edilmektedir⁷. Zira hamil, senette ihtiva olunan alacağını, borçlunun ticaret yerinde ve eğer böyle bir yer yoksa (borçlunun) meskeninde yahut da (şartları gerçekleşmişse) paranın tevdi edildiği noterde bizzat veya mümessili vasıtasıyla poliçe veya bonoyu ibraz etmekle elde edebilir. Yani poliçe ve bono borcu, borçlunun ya da paranın bulunduğu yerde ifa edilecek bir borçtur.

Aranılacak borçlarda ise, taraflarca kararlaştırılmış olan vadenin gelmesine rağmen veya usulüne uygun bir şekilde (BK.m.101/I,II ve TTK.m.20/III) borçluya borcun ifası ihtar edilmiş olmasına rağmen, alacaklı edimi almaya gelmezse, borçlu temerrüde düşmez⁸.

Ayrıca bilindiği gibi, para borçlarında temerrüt faizi, borçlunun temerrüde düşmesiyle başlar ve borcun ödenmesine kadar (istisnası; İc.İf.K.m.143/f.4 uyarınca, şayet borçlu aciz halinde ise, aciz vesikasında yazılı alacak için artık faiz işlemez) devam eder. Bu hususta da doktrinde ve uygulamada görüş birliği vardır⁹.

Demek ki, poliçe ve bono borçlusunun (burada poliçede kabul etmiş muhatap, bonoda ise keşideci kast edilmektedir) temerrüt faizinden sorumlu tutulabilmesi için her şeyden önce temerrüde düşmüş olmaları gerekir. Aksi takdirde zikredilen borçlulardan temerrüt faizi dava yolu ile istenemez, bu hukuken mümkün değildir.

O zaman bonoda keşideci borçlu ne zaman temerrüde düşer sorusu doğal olarak karşımıza çıkar. Bu sorunun cevabı “**vadesi geldiğinde (daha doğrusu borç muaccel olduğunda) hamilin ibrazına rağmen ödeme yapılmadığı zaman**”

⁶ Borçlunun ikametgahında veya malın bulunduğu yerde ifa edilecek borçlar için “aranılacak borçlar” denilmektedir. Alacaklının ikametgahında yahut ifa yeri olarak tayin edilen yere borçlu tarafından götürülecek veya hasar ve masrafı borçluya ait olarak nakledilecek şeylere ilişkin borçlara “götürülecek borçlar” denilmektedir. İfa yeri borçlunun ikametgahı veya malın bulunduğu yer olmasına rağmen borçlu, hasar ve masrafı alacaklıya ait olmak üzere malı alacaklının göstereceği yere gönderme mükellefiyetini kendi üzerine almışsa, bu durumda da “gönderilecek borç” sözkonusu olur.

⁷ Türk, XI. Sempozyum, s. 223, dn.32

⁸ Oğuzman/Öz, s. 291

⁹ Barlas, s. 126-127; Oğuzman/Öz, s. 380; Uyar, s. 304; Türk, X. Sempozyum, s. 139; 11.HD, 31.10.1986, E. 1986/4153, K. 1986/5657 (YKD) 1987, s.572).

şeklinde olacak. Yalnız böyle bir ibraz üzerine keşideci borçlu mütemerrit olabilir, yoksa salt vadenin gelmesiyle borçlu mütemerrit olmaz¹⁰.

Durum böyle olmasına rağmen, Yargıtay yerleşmiş bir şekilde bononun vadesinde hamil tarafından ibraz olunmadığı hallerde bono bedelini notere tevdi etmeyen keşideci borçluyu vadeden itibaren temerrüt faizinden sorumlu tutmakta¹¹ ve buna gerekçe de olarak TTK.m.624 ve 637/2’i göstermektedir.

Kanaatimizce, böyle bir görüşün hukuki dayanağı yoktur.**Öncelikle**, TTK.nun 637.maddesi müracaat (rücu) hakkı sahibi olan senet hamilinin haklarını düzenlemektedir. Bono hamilinin rücu hakkına sahip olabilmesi, rücu hakkının doğumu için gerekli olan şartların gerçekleşmiş olmasına bağlıdır. Söz konusu şartların en önemlilerinden bir tanesi de hamil tarafından ödememe protestosunun çekilmiş olmasıdır (TTK.m.642). Ödememe protestosunun çekilebilmesi için de hamilin ödeme gününde veya onu takip eden iki iş günü içinde ödenmek üzere ibraz etmiş olması gerekir (TTK.m.620). Aksi takdirde, protesto çekemez ve dolayısıyla da müracaat (rücu) hakkına sahip olamaz. Bundan başka, ortada protestodan muafiyet durumu söz konusu olsa bile, hamil süresinde ödeme için ibraz etmezse, rücu hakkını yine kaybeder (TTK.m.642,b.3). Sonuç olarak, süresi içinde ödeme için ibraz etmeyen hamil, TTK.m.637/2’ye dayanarak **vadeden itibaren** keşideci borçludan temerrüt faizi isteyemez. Zira söz konusu 637. madde, müracaat hakkına sahip olan ve dolayısıyla da süresinde ödenmek için ibraz yapmış olan (böylece keşideci borçluyu TTK.m. 620’de öngörülen süre içerisinde temerrüde düşüren) hamiller bakımından hüküm ifade eder.

İşte bu sebeple olsa gerek ki, Yargıtay, ele aldığımız kararında bono keşidecisini vadeden itibaren sorumlu tutarken, bunu “vadesinde ödenmek için ibraz olunup da ödenmeyen bono hamilinin TTK.nun 637/2 maddesi gereği vadeden itibaren temerrüt faizi isteyebilme hakkına dayandırmak zorunda kalmıştır. Yani sonuçta karara konu teşkil eden uyuşmazlık konusu olayda hamil, bonoyu vadesinde ödenmek için ibraz etmediği halde, Yargıtay, yapmış gibi telakki etmiş ve buna göre de keşideci borçluyu vadeden itibaren temerrüt faizinden sorumlu tutmuştur.

İkincisi, TTK.nun 624. madde hükmü, borçluya herhangi bir yükümlülük getirmemekte, aksine borçluya borcundan (temerrütten değil, zira ortada temerrüt durumu yok ki, ondan da kurtulama söz konusu olsun) kurtulabilmesi için bir imkan tanımaktadır. Kanımızca, kanunda senet borçlusuna böyle bir imkan tanınmasının nedeni,hamili alacaklı temerrüdüne düşürmektir. Bilindiği üzere,

¹⁰ Poroy/Tekinalp, s. 191

¹¹ 12.HD, 30.1.1978, E. 456, K. 643 (Yasa, Eylül 1/78, s. 1593-1594); 11.HD, 29.11.1983, E. 5216, K. 5339 (Eriş, C.II, s.453); 12.HD, E. 6247, K. 7201 (YKD, C.26, S.12, s. 1840-1841)

alacaklının bir malı teslim almak üzere muayyen bir tarihte bir yere gelmesi icap ederken alacaklı söz konusu tarihte malı teslim almaya gelmezse temerrüde düşer¹². Zira bu durumda alacaklının ifanın gerçekleşmesi hususunda yapması gerekeni yapmaktan kaçınması söz konusudur¹³.

Bilindiği gibi, BK'da alacaklı temerrüdü hallerinde borçluya borçtan kurtulabilmesi için duruma göre çeşitli imkanlar tanınmıştır. Bunlardan bir tanesi de verme borçları bakımından anılan kanunun 91. maddesinde öngörülmüş bulunan tevdi imkanıdır. İşte TTK.nun 624. maddesinde de senet borçlusuna bu bakımdan (tevdi edilecek yer bakımından BK'da öngörülen şartlar aranmaksızın) ek olarak, özel bir tevdi imkanı tanınmıştır. Eski bir Yargıtay kararında da TTK.nun 624. maddesinde yer alan hükmün senet borçlusuna BK.nun 91. maddesi hükmünden yararlanmasına mani olmadığı belirtilmiştir¹⁴. Gerçi Yargıtay'ın bu görüşü öğretide bazı yazarlar¹⁵ tarafından eleştiri konusu olmuştur. Bunlara göre, senedi ibraz etmeyen hamil, alacaklı temerrüdüne düşmez, çünkü hamil senedi süresinde ibraz etmezse, TK.m. 624 hükmü uygulanacaktır.

Kanaatimizce, ilgili kanun hükümleri bu görüşte olanları destekleyici mahiyette değildir. Zira biraz yukarıda da belirtildiği üzere, TTK.nun 624. maddesinde öngörülmüş olan tevdi imkanı hamilin alacaklı temerrüdüne düşmesi sonucu (BK.m.91'de olduğu gibi) senet borçlusuna borcundan kurtulabilmesi için tanınmış olan özel bir imkandır, yoksa bir yükümlülük değildir. Zaten bu yüzden de kanuni ifade "etmelidir" şeklinde değil, senet borçlusunun ihtiyarına kalmış bir sorun olarak "edebilir" şeklindedir.

Şimdi sonuç olarak, (poliçe ve) bonoda vadeden sonra ibraz halinde temerrüt faizi hangi tarihten itibaren işlemeye başlar? Doktrinde de bazı yazarların¹⁶ haklı olarak belirttiği üzere, poliçe ve bono borcu "aranılacak borç" olduğuna göre, temerrüt faizi senedin ibrazı tarihinden itibaren hesap edilmesi gerekir. Gerçekten de zamanaşımı süresinin son günlerinde ibraz edilecek bir bono için keşideci borçludan vade tarihinden itibaren temerrüt faizinin ödenmesi yönündeki bir talep hukuki dayanaktan yoksun bulunduğu gibi, adil de değildir. Yargıtay kararına konu teşkil eden uyuşmazlık konusu olay bu bakımdan verilebilecek güzel bir örnektir. Şöyle ki, uyuşmazlık konusu olayda iddia edildiği gibi, keşideci borçlunun beyaz bir bono düzenleyerek birisine teslim ettiğini ve bunun üzerine

¹² Oğuzman/Öz, s. 271.

¹³ Geniş bilgi için bk. Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Altıp, s. 839; Tunçomağ, s. 759; Eren, C.III, s.175,176.

¹⁴ İİD., 2.2.1968, E. 808, K. 1005 (Moroğlu/Moroğlu, s. 372)

¹⁵ Poroy/Tekinalp, s. 193

¹⁶ Karayalçın, s. 176,177 vd; Öztan, s. 412,dn.85; Aynı yönde değişik bir ifade ile Türk, XI. Sempozyum, s.225,dn.36.

de senet hamilinin tanzim ve vade tarihini geçmişe dönük olarak yazdığını varsayalım. Böyle bir durumda keşideci borçlu, vadeyi de bilemeyeceğine göre, TTK.nun 624. maddesinde öngörülen şekilde senet bedelini notere tevdi edebilmesi de (hele hele senet bedeli de sonradan yazılmışsa) mümkün olamayacaktır. Fakat bütün bunlara rağmen Yargıtay'ın görüşü benimsenecek olursa, keşideci borçlu gene de geçmişe dönük olarak yazılmış olan vadeden itibaren temerrüt faizinden mesul olacaktır. Böyle bir çözüm, senet bedeli yabancı para ile gösterildiği takdirde keşideci borçlu bakımından daha ağır sonuçlara neden olabilir. Bundan başka, bu çözüm (özellikle senet bedeli yabancı para ile - örn. ABD doları ile gösterilmişse ve hele hele ortada cirantalar da yoksa) senet hamilini ibrazdan kaçınmağa teşvik eder.

Son olarak (yukarıda yapılan açıklamalar ışığında), açık bonoyu tamamlama yetkisine aykırı olarak doldurulduğunun (Yargıtay'ın kökleşmiş içtihadı gereğince) yazılı belge ile isbat şartı somut olayda temerrüt faizi başlangıcının tayini açısından aranmaz. Çünkü, yazılı belge ile isbat şartı bonoda yazılı hususlar bakımından aranmaktadır. Dolayısıyla da salt bonoda yazılı vadenin gelmesiyle keşideci borçlu mütemerrit olmayacağına¹⁷ (ve temerrüt faizi de borçlunun mütemerrit olduğu andan itibaren işleyeceğine) göre, senet borçlusunun temerrüde düşme anının isbatı bonoda yazılı olanlar dışındaki bir hususa ilişkindir ve ayrıca hamil tarafında isbat edilmesi gereken bir husustur. Zira keşideci borçlunun temerrüde düştüğünü ve dolayısıyla da temerrüt faizinden sorumlu bulunduğunu iddia eden hamildir. Usul hukukunun meşhur kaidesi gereğince de, iddia eden iddiasını isbatla mükelleftir.

Yukarıda anılan nedenlerle, Yargıtay'ın hamil tarafından bononun TTK.nun 620. maddesinde öngörülen müddet zarfında ödeme için ibraz edilmediği hallerde bono bedelini notere tevdi etmeyen keşideci borçlunun vadeden itibaren temerrüt faizinden sorumlu olduğu yönündeki görüşüne katılma olanağı yoktur.

¹⁷ Bk. s. 10